

Boris Smirnov

CUM L-AM ÎNȚELES PE LENIN-OMUL *

Ce poate fi mai pasionant, mai plin de onoare și de răspundere în arta teatrală, decât crearea chipului lui Lenin! Lenin, una din cele mai mari figuri istorice, este în același timp și cel mai viu contemporan. Tema Lenin cere o colosală încordare a tuturor forțelor de creație, a tuturor cunoștințelor, reprezentând pentru un creator un „bilanț” original al experienței sale artistice. Talentatul dramaturg Nicolai Pogodin a creat, după cum se știe, o trilogie — *Omul cu arma*, *Orologiul Kremlinului*, *A treia patetică*. Am avut fericirea să joc în ultimele două piese.

Chipul lui Lenin l-am creat pentru prima dată în 1956 — dată care coincide cu intrarea mea la M.H.A.T. —, și reprezintă o nouă etapă în viața mea de actor: trecerea de la rolurile lirice la cele eroice. Iată deci, că au trecut câțiva ani de când interpretez rolul Lenin și pot afirma că munca și perfecționarea mea pentru acest rol, nu cunosc limite.

Caracterul complex al sarcinii mele constă în crearea lumii spirituale a marelui gânditor revoluționar. În piesa *A treia patetică*, Vladimir Ilici trăiește ultimii ani ai vieții sale. Elementul principal, esențial al rolului este sublinierea grijii neostenite a lui Ilici pentru viitorul Uniunii Sovietice, pentru partid, pentru făurirea omului nou. În munca încordată și plină de emoții a teatrului și a mea, pentru realizarea acestui rol un factor însemnat l-a constituit colaborarea creatoare între dramaturg, regizor și artiști.

Cu Nicolai Pogodin m-am întâlnit acum câțiva ani la M.H.A.T., când am fost invitat să interpretez rolul Lenin în *Orologiul Kremlinului* — și am fost cucerit de personalitatea acestui om deosebit de interesant. Părerea mea este că *A treia patetică* încununează „Leniniana” lui. Aici Lenin este prezentat în chip complex, multilateral, ca om de stat și pur și simplu ca om.

La fel de importantă s-a dovedit pentru mine și întâlnirea cu M. Kedrov. Eu sînt — cum s-ar spune — un „proaspăt” cadru al M.H.A.T.-ului și în activitatea mea trecută, n-am avut prilejul să lucrez cu acest regizor.

Adevărat purtător al tradiției M.H.A.T.-ului în ce are ea mai bun, regizor eminent, M. Kedrov a știut să insuflă pasiune pentru această piesă întregului colectiv, care avea de rezolvat o sarcină atât de grea și complicată. În tot timpul muncii noastre, am lucrat alături de M. Kedrov care, cu o abnegație demnă de laudă, m-a îndrumat pe drumul complex al creării chipului lui Lenin.

Chiar din prima scenă, aceea a sosirii lui Lenin la Oțelării, la atelierle lăsate în paragină, și din care avea să se nască pentru înființa oară oțelul nostru, „tot atât de bun ca cel din Ruhr”, se simte cum ia naștere orînduirea socialistă.

În munca depusă pentru realizarea acestei scene, am încercat să nu merg pe linia „scenei de masă”, în concepția obișnuită, ci am vrut să redau sensibil contactul viu, uman, veridic, între popor și conducătorul său. Kedrov a știut să facă din cel mai neînsemnat interpret al acestei scene, un participant activ al marelui și importantului eveniment: sosirea lui Lenin în mijlocul eroicilor oțelari. Fiecare interpret, chiar și cel fără text, participă intens la evenimentele care se desfășoară în uzină.

„Toate speranțele noastre, tot viitorul nostru, toată viața noastră este proletariatul, în care niciodată nu te poți înșela” — spune Lenin, și de aceea nimic și nimeni nu-i poate strica buna dispoziție: nici covorul, pe care în mod atât de nepotrivit (e adevărat, dintr-un sentiment de adînc respect) l-au întins muncitorii în

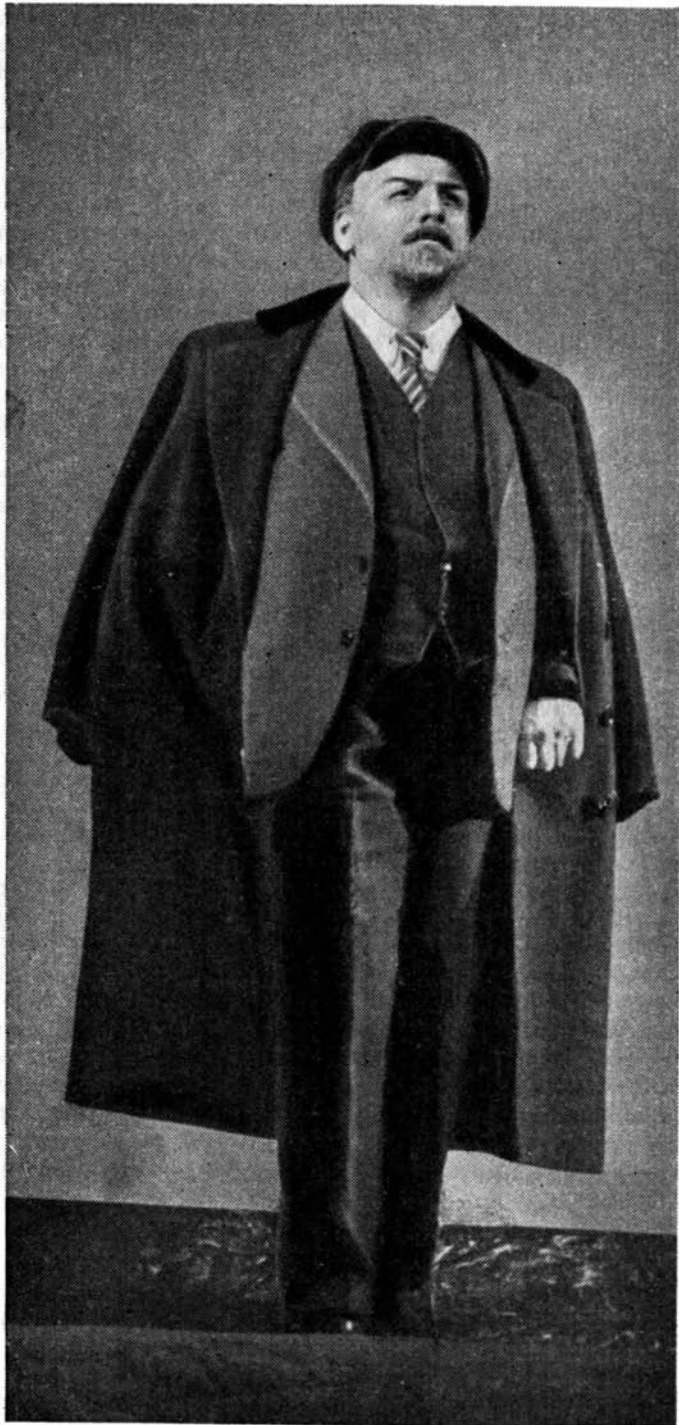
* Articol transmis prin telefon revistei noastre.

fața lui, nici atacul menșevicilor, nimic nu ascunde privirii pătrunzătoare a lui Lenin, lucrul principal — nașterea omului nou, stăpîn al vieții, omul muncii.

În ateliere vine un om simplu și plin de grijă față de oameni. Poți se mîndresc cu felul lui deschis de a fi. Lenin, atent cu fiecare om, oricît de neînsemnat ar fi el, este în același timp deosebit de sincer, de deschis în legăturile lui cu oamenii. Iar oamenii sînt cuprinși de o însuflețire plină de bucurie, căci oțelul lor este de calitate — primul oțel sovietic. Această scenă, a întîlnirii proletarilor cu conducătorul lor, este cu adevărat patetică.

Am vrut să redau într-un ritm crescînd al acțiunii, arta lui Lenin de a detecta cele mai importante fenomene ale vieții, de a defini simplu și clar sensul politic al evenimentelor. Am încercat, îndeosebi, să redau strălucirea orbitoare a gândirii leniniste, logica ei perfectă. Ca întotdeauna, am urmărit tot timpul și urmăresc să redau această fulgerătoare percepere a realității care-l caracteriza pe Lenin, să realizez transmiterea, cu maximum de claritate, a torentului său de gânduri; capacitatea lui Lenin de a se descurca în lumea complexă a sufletului omenesc, de a se zisa tot ce este bun și valoros și de a respinge cu hotărîre tot ce este josnic. Nu uit, de asemenea, nici o clipă că Lenin a fost un minunat interlocutor și un orator inspirat.

Ca nici o altă artă, arta dramatică permite redarea vieții omului în mișcare, pe scenă, acum,

Boris Smirnov în „A treia patetică” de N. Pogodin — Teatrul Academic de Artă din Moscova

azi, concret. *A treia patetică* a lui Pogodin reprezintă în același timp un mare tablou istoric și o lucrare foarte actuală, contemporană, și ascuțit publicistică. Tema educării omului nou, omul societății comuniste de mâine, străbate ca un fir roșu întregul spectacol.

Încrederea în oamenii muncii, chiar dacă aceștia șovăie uneori — ca de pildă inginerul comunist Sostravețki — „fire delicată și sensibilă“, — această încredere nu-l părăsește niciodată pe Lenin. „Să iubești oamenii, este o sarcină din cale afară de grea“ — spune V. I. Lenin în piesă.

Adevăratul umanism străbate scena în care Irina, zdrobită de durere vine la Lenin, bolnav, ca să ceară îngăduință pentru fratele ei. A ierta ceea ce nu se poate ierta — un „comunist“ șperțar — este un lucru imposibil. Și Lenin, fără cruțare pentru vinovat, știe în același timp să împace inima și rațiunea acestei femei. Lenin judecă lucrurile de pe înalte poziții principiale, în numele unor idealuri luminoase, superioare. Nici un fel de compromis — aceasta caracterizează puritatea de cristal a moralei lui Lenin. Nu o dragoste mărunță poartă Lenin oamenilor, ci o dragoste mare. Aici răsună cu o deosebită forță tema unui profund umanism principal.

Chipul lui Lenin strălucește asemenea unei pietre prețioase cu nenumărate culori și nuanțe. Delicat, cu mult tact și multă finețe sufletească, acest om este în același timp dur, intransigent față de tot ce este ostil concepției lui de bolșevic și om.

A sluji oamenilor — iată temeiul comportării lui; a nu admite cu nici un preț să se lase servit — iată legea de fier a existenței sale pînă în ultima clipă. Lenin are o strălucire lăuntrică, profundă, și așa am vrut noi să-l înfrunchipăm în finalul spectacolului, ca să rămînă viu și real în memoria oamenilor.

Prin tensiunea ei, piesa se ridică pe culmile tragediei; în același timp însă, *A treia patetică* se înscrie ca o creație neobișnuit de optimistă, deoarece chipul lui Lenin este nemuritor.

Cînd am creat prima dată chipul lui Lenin, acum trei ani, am dus o intensă și profundă muncă de documentare, pe care am continuat-o acum. De fapt, această afirmație nu corespunde întrutotul realității: este o muncă pe care o duc în permanență și nu o întrerup nici o clipă.

Pe scenă, numeroase trăsături ca: mersul, gesturile, graseierea caracteristică, au devenit, s-ar zice, a doua mea natură. M-am obișnuit atît de mult cu ele, încît acum, „intrarea în personaj“ a devenit pentru mine ceva organic. În perioada pregătirii acestui rol, în *Orologiul Kremlinului*, eram deosebit de preocupat de asemănarea exterioară, ca să spun așa, portretistică. Aceasta nu vrea să spună că atunci nu am acordat atenția cuvenită dezvoltării personajului. Acum însă, pregătindu-mă pentru *A treia patetică*, am fost deosebit de preocupat de ceea ce constituie elementul esențial al chipului lui Lenin. N-am mai căutat asemănarea exterioară, ci am urmărit cu deosebire logica lăuntrică a gîndirii lui. De aceea, — am să vă dezvăluj un secret — cu toată răspunderea de care sînt conștient, aici îmi permit să improvizez (cu toate că în general acest lucru nu-l utilizez ca sistem). Și machiajul este mult mai simplu decît în *Orologiul*. Acolo era aproape o mască, redînd cu fidelitate aspectul fizic al lui Lenin. Acum am simplificat mult, după principiul că asemănarea trebuie să existe, dar trebuie să fie luată în considerație și fața actorului.

Să vă dau un exemplu. Fruntea lui Lenin, de pildă. În *Orologiul* îmi „făceam“ o frunte care copia cu minuțiozitate fruntea, după fotografii și portrete. Acum, folosindu-mă de faptul că am eu însumi o frunte destul de înaltă, nu o mai machiez în nici un fel. În chipul acesta, nici ochii nu socotesc necesar să-i mai machiez; caut să-i fac să semene prin expresie, nu prin imitare fizică, cu ochii lui Lenin.

Am mers, așadar, în acel rol pe linia dezvoltării și prezentării complexității lumii interioare, simplificînd la maximum latura asemănării fizice prin machiaj,

căutînd doar s-o sugerez prin cîteva gesturi — și acestea discrete. Am căutat tot mai complicate rezolvări psihologice. Căci asemănarea fizică, prea amănunțită, încetușează artistul, care-și dobîndește libertatea doar cînd urmărește să redea calitățile spirituale ale personajului.

Aici trebuie să fac o paranteză. Țin să vă amintesc că pe scenele teatrelor sovietice chipul lui Lenin a fost prezentat de nenumărate ori. Toți — sau aproape toți — interpreții merg pe linia clasicelor gesturi, a unui machiaj cît mai fidel chipului lui Lenin, într-un cuvînt, pe linia cea mai ușoară: a asemănării fizice. Am căutat să evit această cale bătătorită. Am urmărit ca pe scena M.H.A.T.-ului, Lenin să fie recunoscut nu numai de cei care l-au cunoscut în viață, ci și de generația tînăra care trebuie să-l perceapă ca pe un om viu, să recunoască sufletul, gîndirea lui Lenin. Am căutat să redau ceea ce consider că e un lucru nou, în acest spectacol: și anume suflul contemporaneității.

Aș vrea să accentuez că n-as fi reușit să creez niciodată chipul lui Lenin, în cele șase luni cît au durat repetițiile, fără truda și contribuția întregului colectiv al teatrului. Însuși concepția regizorală a dezvoltării chipului lui Lenin — concepție pe care mi-am însușit-o în întregime — se bazează pe colectiv. O pildă, din multe: scena din uzină nu s-a construit pe chipul lui Lenin, ci pe dialogul lăuntric, original, al lui Lenin cu poporul — realizat de toți interpreții, în cele mai mici detalii expresive. De altfel, în crearea rolului am avut nevoie mai mult ca ori-cînd, de atmosferă, ceea ce colectivul, foarte încheșat, cu un joc deosebit de concentrat, a realizat pe deplin.

În afară de aceasta, de mare însemnătate a fost nu numai pregătirea propriu-zisă a rolului — adică cele șase luni de repetiție —, ci și un anume, as zice, antrenament personal. Citesc neînterupt o seamă de materiale în legătură cu Lenin. În asemenea împrejurări se obișnuiește să ți se dea întreaga listă a operelor lui Lenin, drept cărți de căpătîi. Ceea ce sună, nu știu cum, prea puțin convingător. Dar aceasta este realitatea. Dacă în prima etapă, atunci cînd pregăteam *Orologiul*, am pus accentul pe studierea operelor lui Lenin, pentru a seiza mai bine modul de gîndire al conducătorului, acum studiind în continuare am acordat o mai mare atenție memoriilor publicate de cei care l-au cunoscut, diferitelor cărți legate de viața lui Lenin. Deosebit de utilă mi-a fost, dintre acestea, culegerea, recent apărută, *Gorki despre Lenin*, deși citirea oricăror lucrări privind pe Lenin și colecționarea oricăror altor materiale — picturi, fotografii, stampe — au devenit pentru mine o preocupare obișnuită, o pasiune.

Am căutat, de asemenea, să aflu, și am reținut multe trăsături interesante, lucruri noi și uneori chiar nuanțe imperceptibile din întîlnirile și convorbirile mele cu oamenii care l-au cunoscut îndeaproape pe Lenin. În această direcție, deosebit de instructive mi-au fost întîlnirile și cu muncitorii bătrîni, veterani ai revoluției noastre, care au avut prilejul să stea în preajma lui Lenin și care sînt cetățeni ai republicilor de democrație populară, vizitate de mine cu ocazia turneului M.H.A.T.-ului, în vara anului 1956.

Înainte de premiera piesei *A treia patetică*, teatrul a organizat întîlniri cu veteranii bolșevici, care au lucrat alături de Lenin, sau l-au cunoscut. Am jucat în fața acestora fragmente din piesa, încă în lucru, și am supus jocul meu discuțiilor. De un deosebit interes și folos mi-a fost întîlnirea cu Totieva, secretara lui Lenin, la Kremlin, în ultimii lui ani de viață. Observațiile ei m-au ajutat foarte mult în dezvoltarea caracterului lui Lenin.

În general, contactul cu oamenii vii, depănarea amintirilor unor oameni obișnuiți — muncitori și țărani — mi-au furnizat un bogat material de „amănunte veridice“, mi-au înlesnit să înțeleg și mai bine pe Lenin — omul.

Artistul care interpretează rolul Lenin trebuie să-și apropie și să educe zi de zi, în sine însuși, trăsături care erau proprii marelui conducător; deoarece Lenin nu poate fi „reprezentat“ pe scenă; ca să trăiască în spațiul și timpul scenic, el trebuie să fie trăit.